Célok és eszközök

A természetes felújítás szervezeti korlátai

Európa számos területén a tarvágásos mesterséges felújítás már évtizedek óta visszaszorult vagy egyenesen törvényileg korlátozott a természetes erdőtársulásokban. Miért vált szükségessé mégis az, hogy Magyarországon az egyes erdőgazdasági tájak eltérő termőhelyi sajátosságain túl az erdőtörvény és sajnos a természetvédelmi törvény szigora kell alkalmazásának korlátozásához.

Sorra kell vennünk azokat a tényezőket, amelyek esetleg segíthetnek az okok megértésében, a folyamat gyorsításában, a gyakorlat számára érdekes szakmai és irányítási kérdések higgadt áttekintésében.

A különböző szervezeti berendezkedésű társaságok esetében – úgy gondolom, hogy – a természetes felújítás gyakorlatában adódó különbségek nemcsak a termőhelyi különbségeken, és az azokon található erdőtípusok sajátosságain alapulnak, hanem az erdőgazdálkodást folytató szervezetek belső felépítésétől, hierarchiai viszonyaitól, és a szervezeti kultúrájuktól is függenek. Nemcsak a szakmai berögződések és a túlzott vadlétszám, hanem az *erdőgazdálkodás szervezeti sajátosságai* is hozzájárulnak a természetes mag eredetű felújítás lehetőségektől elmaradó hazai alkalmazásához.

A probléma gyökere, hogy minél erősebbek az erdőgazdálkodási folyamatok részeit külön-külön munkakörökhöz rendelő szervezeti korlátok, annál nehezebb a természetes folyamatok felhasználása, köztük a természetes felújítás megfelelő alkalmazása, amely a legnyilvánvalóbb eredménye a termelési folyamat - ökológiai szempontoknak is megfelelő - összehangolásának.

A leginkább szembetűnő példaként említhetjük az erdészeteknél hagyományosnak tekinthető erdőművelési és fahasználati műszaki vezetői munkaköröket. Ez a két, egyébként szervesen egységként kezelendő, és egy munkakörben ellátható feladat különválasztva nem segíti elő a természetes felújítás arányának növelését. A szakosított erdész munkakörök is, mint például a vágásvezető erdész, az erdőművelő erdész, vagy a szállításvezető erdész munkakörei már régebben megszűntek. Egyes részvénytársaságok esetében, ahol a természetes felújítások aránya rendkívül magas, és a vállalat szervezeti kultúrájában (az adott társaság szakmai hagyományaiban) is magasra értékelt, kialakulhatnak „az erdőgondnoki" (az egyesített erdőművelési és fahasználati műszaki vezetői) munkakörök.

Nemcsak az erdészeti egységeknél, hanem a társaságok központjaiban is ugyanúgy létrejöhet ez a széttagoltság. Az erdőművelési, fahasználati, és vadászati osztályok mellérendeltsége esetén szervezetben általában könnyebben érvényesülnek a rövidebb távon nagyobb gazdasági súllyal és érdekeltséggel bíró ágazatok. A mellérendelt szervezeti egységek között versengés alakulhat ki az erőforrások és a döntési pozíciók megszerzéséért, továbbá szűkebb ágazati érdekeltségeik teljesítésében előfordulhat részrehajlás. Az erdőfelújítás ágazati súlya – számviteli értelemben – nem mindig éri el azt a súlyt, amellyel a másik két ágazat, a fahasználat és a vadászat együttesen rendelkezhet, ugyanakkor hosszú távon a legmeghatározóbb jelentőségű. Amennyiben a szervezetek nem ügyelnek tudatosan arra, hogy a vadgazdálkodás érdekeit ne mellé, hanem tudatosan alárendeljék az erdőgazdálkodás érdekeinek, akkor olyan torzulások következhetnek be, amelyek a vadgazdálkodás negatív hatásait növelik. A hosszú távú cél – a természetes felújítás – megfelelő támogatásához a legfelsőbb vezetők folyamatos közvetlen beavatkozása válhat szükségessé, amely nehezíti a szervezet rugalmas működését.

Ha már a szervezetekről van szó, meg lehet említeni a működésük alapjait meghatározó belső érdekeltségi, motivációs rendszereiket is. Ameddig a motivációs rendszerek elsősorban a rövidebb távú célokat helyezik fókuszukba és a hosszú távú erdőgazdálkodási célok kevésbé hangsúlyozottak, az ösztönzés nem mindig a megfelelő irányban hat. Például a vadászati ágazattal szembeni, bázisszemléletű ágazati eredmény-elvárások az amúgy is többszörös vadlétszámmal dolgozó vadászati ágazatok további növekedését ösztönözhetik. Az ilyen típusú elvárások rossz impulzusokat adnak a döntéshozóknak. Ugyanis elképzelhető, hogy párhuzamosan, a természetes felújításnak alárendelten, a szabadterületi vadgazdálkodás súlyát arányaiban fokozatosan csökkenteni kell.

Bár a szakemberek többsége általában a természetes felújítás mellett foglal állást, a gyakorlatban azonban mégsem tapasztalható nagyobb ütemű javulás. A megfogalmazott célok mellől hiányzik a tettek tudatossága.

Mi lehet tehát a megoldás? Fontos lépés a szervezet stratégiai célrendszerével harmonizáló szervezet kialakítása. Tehát azok az erdészeti vállalatok, amelyek a természetközeli erdőgazdálkodást küldetésüknek tekintik, törekedjenek ennek szándéknak a szervezeti felépítésükben történő megjelenítésére is. Az erdő egyik, egyébként fontos melléktermékét jelentő vadgazdálkodás irányítását magasabb vagy mellérendelt szervezeti szinteken végezve, a szervezet céloknak megfelelő működését nehézkessé tehetjük, ahol a vezetőknek a természetes erdőfelújítás megfelelő alkalmazását állandó, közvetlen beavatkozással kell biztosítani.

Minél hosszabb távú célokat tűzünk ki magunk elé, annál magasabb szinten kell azokat képviselni. A hosszú távú célokkal harmonizált szervezeti felépítés is egy eszköz, amely megkönnyíti a célok elérését. Félreértés ne essék, nem állítom, hogy a másképpen felépített szervezetek nem érhetik el céljaikat, hiszen a szervezetekben egyének dolgoznak, és jó csapatmunka esetén a hátrányok behozhatók. Azonban az esetben, ha minden más körülményt azonosnak tekintünk, akkor azok a szervezetek érhetik el könnyebben céljaikat, amelyek szervezeti hierarchiájában visszatükröződik a stratégiai célok által sugallt fontossági sorrend.

Csépányi Péter